

Upřímný
rozhovor
o touze
a svatosti

BŮH MÁ
SEX
RÁD

Stanislav Juhaňák – TRITON

Dan B. Allender
Tremper Longman III

Dan B. Allender
Tremper Longman III
BŮH MÁ SEX RÁD
Upřímný rozhovor o touze a svatosti

*Tato kniha ani žádná její část nesmí být kopírována, rozmnožována
a ani jinak šířena bez písemného souhlasu vydavatele.*

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Allender, Dan, 1952-

[God loves sex. Česky]

Bůh má rád sex : upřímný rozhovor o touze a svatosti / Dan B. Allender, Tremper Longman III ; z anglického originálu God loves sex - an honest conversation about sexual desire and holiness ... přeložil Jiří Gračka. -- Vydání první. -- Praha : Stanislav Juhaňák - Triton, 2020. -- 207 stran

ISBN 978-80-7553-703-4 (brožováno)

* 27-243.67 * 613.88 * 159.9475 * 316.367 * 27-584.5 * 27-184 * 2-474-256-277 * (0.062)

– Bible. Píseň písní

– erotika -- křesťanské pojetí

– touha -- křesťanské pojetí

– sexualita -- křesťanské pojetí

– svatost -- křesťanské pojetí

– Bůh a člověk -- křesťanské pojetí

– biblická interpretace

– populárně-naučné publikace

27-4 - Praktická teologie. Morální teologie [5]

Copyright © 2014 by Dan Allender and Tremper Longman
Originally published in English under the title God Loves Sex by Baker Books, a division of Baker Publishing Group, Grand Rapids, Michigan, 49516, U.S.A

All rights reserved.

© Stanislav Juhaňák – TRITON, 2020

Translation © Jiří Gračka, 2019

Cover © Markéta Vydrová, 2020

Vydal Stanislav Juhaňák – TRITON

Vykáňská 5, 100 00 Praha 10

www.tridistri.cz

ISBN 978-80-7553-703-4

Poznámka k českému vydání:
Všechny biblické texty i názvy a zkratky biblických knih
přebíráme z Českého ekumenického překladu
(Česká biblická společnost, Praha 2006).

Alici a Becky. Jste naše životní lásky.

Oč krásnější je tvé laskání, sestro má, nevěsto,
oč lepší je tvé laskání než víno.
Vůně tvých olejů nad všechny balzámy.
(Píseň písni 4,10)

Obsah

Poděkování	11
Úvod: Posvátný sex	13
1. Píseň písní: svatá a erotická kniha	20
2. Vtažení	44
3. Před biblickou skupinou o touze	54
4. Tanec touhy	60
5. Po biblické skupině o touze	80
6. Před biblickou skupinou o kráse	89
7. Nástrahy krásy	95
8. Po biblické skupině o kráse	111
9. Kamarádka a její smutné příhody	116
10. Fantazie sexuální hry	121
11. Před biblickou skupinou o zápasech	133
12. Zápas o důvěrnost: první část	137
13. Zápas o důvěrnost: druhá část	150
14. Po biblické skupině o zápasech	163
15. Před biblickou skupinou o slávě	171
16. Sláva sexuality	176
17. Slzy smíchu	192
Závěr: Po slávě	195
Poznámky	203
O autorech	207

Poděkování

Oba dva byli nazí, člověk i jeho žena, ale nestyděli se.

(Gn 2,25)

Bůh nás stvořil jako osoby sexuální. Sexualita je nedílnou součástí lidské zkušenosti. To platí o lidech mladých i starých, o mužích i ženách, zkrátka o každém, kdo dýchá.

Hlavní myšlenka této knihy je nejen to, že bychom zmíněnou skutečnost měli přijmout, ale také že bychom o ní jako křesťané měli upřímně mluvit. I když se nejedná o první ani o jedinou křesťanskou publikaci, která se sexualitou zabývá, zcela jistě jde spíš o výjimku než o pravidlo. Dnes už jen málokterí křesťanští představitelé přijímají názor, který lidé zastávali a praktikovali ve středověku, totiž že i manželský sexuální život škodí životu duchovnímu (podrobněji se tímto postojem zabýváme v 1. kapitole). Přesto je v mnoha církvích sexualita stále vnímána jako tabu, a když na ni přijde řeč, pozornost se obrátí k tomu, co by křesťané v této oblasti neměli říkat nebo dělat.

Potřebujeme o sexu vést upřímný rozhovor v rámci našeho křesťanského snažení o svatost a jsme přesvědčeni, že posvátný přístup k sexualitě se nesoustředí výhradně na zákazy. Jako

autoři doufáme, že tato kniha pozve a pobídne k diskusi mezi křesťany a poslouží při přípravě kázání i společné četbě Bible, a zejména jako materiál pro rozhovory mezi manžely i mezi přáteli obou pohlaví.

Víte, myslíme si, že bychom se za svou sexualitu neměli stydět. Ostatně i titul této publikace říká, že Bůh má sex rád.

Chceme poděkovat všem, kteří vznik této knihy umožnili svou zkušeností i prostředky, a tak nám pomohli napsat ji tak dobře, jak to jen dovedeme.

Začněme projevem vděčnosti dvěma nejmenovaným dárčům, kteří poskytli nemalé prostředky, abychom se v několika posledních letech mohli při psaní klíčových míst knihy potkat osobně. Díky jejich štědrosti jsme také mohli najmout odborníka na stylistiku Dana Taylora, který nám při vyjadřování myšlenek nesmírně pomohl. Poděkovat chceme i naší výzkumnici Susan Kimové, která vedle soukromé praxe působí také v rámci Allenderova centra v Seattlu a upozornila nás na nejnovější poznatky v oblasti sexuality.

Hluboce si vážíme vztahu s nakladatelstvím Baker Books, zejména s redaktory, kteří knihu vylepšili svými připomínkami i návrhy ohledně obsahu i stylu. Díky, Jone Wilcoxi, Chade Allene, Rebecca Cooperová a Jamesi Korsmo.

Náš literární agent Sealy Yates nám nejen dobře poradil při výběru nakladatele, ale navrhl také titul této knihy.

A poslední v pořadí, zato ale nejdůležitější poděkování a také projev lásky si zaslouží Danova manželka Becky a Tremperova žena Alice. Nejen za to, že jsou pro nás inspirací co do tématu této knihy, ale také proto, že její text přečetly a poskytly nám nesmírně užitečnou zpětnou vazbu.

Úvod: Posvátný sex

Bůh má sex rád. Od Boha pochází, to on stvořil a požehnal proces, při kterém se naše těla poznávají a jsou poznávána skrze touhu, vzrušení, předehtu, styk, orgasmus i vše ostatní.

Podle Božího záměru má sex být jedním z prožitků vytvářejících most mezi zemí a nebem. Probouzí naše nejhlubší tělesné i duchovní touhy a ty se v něm protínají. Podobně jako hudba nás i sex naplňuje poznáním silného tělesného potěšení a zároveň intenzivní ozvěnou jiného světa, který nás přesahuje a je svatý.

Není proto divu, že Boží nepřítel se bez ustání snaží pošpinit jak tělesné potěšení, tak transcendentní radost. Zlý totiž sex nenávidí a nemilosrdně se snaží tento most mezi touhou a svatostí strhnout.

Skuteční lidé, skutečné zápasy

Skuteční lidé svádějí v oblasti sexuality skutečné zápasy. Rozhlédněme se kolem po lidech, kteří v neděli při bohoslužbě sedí jen kousek od vás.

Kevin

Kevin slouží ve svém sboru jako starší, je ženatý a doma má tři děti ve věku osm až čtrnáct let. Je to milý a velkorysý chlapík, u kterého každý ze sboru hledá emoční podporu i moudrou radu. Jeho manželka před pár dny objevila v počítači soubor s e-maily od ženy, která je vdaná za jiného staršího ve sboru. Její zprávy naznačují rozvíjející se silné pouto, které už překročilo hranice a začalo přerůstat do citového vztahu. Tato žena ve svých mailech podrobně rozebírá, jak se v Kevinově přítomnosti cítí a jak by si přála, aby byli manželé. On se jí snaží povzbudit tím, že jí píše, jak jí to v kostele slušelo.

Helena

Heleně je čtyřicet a studuje v semináři, aby mohla sloužit jako duchovní. Je panna, nosí prsten čistoty, který jí dal otec, a s polibkem od snoubence čeká až na okamžik, kdy spolu budou stát před oltářem. Přitom se ale cítí jako podvodnice, protože ve snech se často potýká s představami nahých žen, které se navzájem laskají. Helena si o sobě nemyslí, že by byla homosexuální, ale několikrát do měsíce nad takovými představami masturbuje. Její rodiče byli v otázkách sexu tak přísní, že ji nutili zakrývat si oči, kdykoli se v televizi líbali dva nesezdaní. Když ale byli společně na návštěvě u babičky a dědy, rodiče nic neřekli k tomu, že v poličce na časopisy tam ležel i jeden pornografický časopis.

Matthew

Matthew je čerstvě rozvedený a chce začít nový vztah. Registroval se na oblíbeném křesťanském seznamovacím webu a založil si tam profil, který vyzdvihuje jeho touhu následo-

vat Ježíšovo vedení. Potýká se s rozpadem manželství, které skončilo poté, co mu jeho žena byla nevěrná. Po druhé schůzce s novou známostí k němu dotyčná přišla domů v dlouhém kabátu, a když Matthew otevřel dveře, rozevřela ho a ukázalo se, že na sobě už nemá nic než boty. On jen něco zamumlal, zabouchl jí před nosem a u televize pak ten večer vypil láhev vína.

Je nejspíš zřejmé, že žijeme v bláznivém světě, kde každý mediální výstup, všechna pracoviště, církevní prostředí, nejbližší okolí i domov prostupuje sexualitou nabitá a dráždivá atmosféra. Sex je v našem prostředí stále silněji přítomen a postupně se posouvají hranice všech sexuálních praktik, včetně pedofilie. Miley Cyrus v dnes už nechvalně známém vystoupení při udílení cen za videoklipy MTV Video Music Awards masturbuje a naznačuje orální sex na partnerovi, přičemž má na sobě kostým medvídky. Pódium zaplňují tanečníci převlečení také za medvědy. Obraz je naprosto zřejmý: symbol dětské nevinnosti, plyšový medvídek, se účastní sexuální emancipace dětské hvězdy, seriálové postavy Hannah Montana, a její proměny v démonickou a sexuálně nespoutanou ženu.

Neznamená to, že by Miley Cyrus propagovala pedofilii, ale ukazuje tak sílu porušení dětské nevinnosti, a to se pedofilní touze podobá. Žijeme ve světě, kde se sexuální touha považuje za všechno, jen ne cosi posvátného. Naopak bývá svázána s požitkářstvím, které je zahleděné jen do sebe, s porušováním pravidel a násilím. Postavit vedle sebe svatost a sexualitu dnes působí jako oxymóron. Je to ovšem vedlejší produkt dáblův touhy zbavit sexualitu jejího skutečně duchovního rozměru a posvátnosti.

Tato kniha obhazuje dvě základní tvrzení. Zprvė to, že sexuální touha se nerodí teprve v okamžiku, kdy si před oltářem řekneme „Ano“. Vzniká už v mateřském lůně a po celý

život se pak až do smrti nerovnoměrně vyvíjí. Od dětství až do chvíle smrti také tato cesta zahrnuje odbočky, zvraty, nehody, selhání a růst. A zadruhé: sexuální touha znamená, že čím déle žijeme, tím větší svatosti a úplnosti máme dosahovat. Uvažovat nad tím, co to znamená být svatý a jak to souvisí s touhou, je nesmírně důležité.

Svatý, svatý, svatý

Svatost je ústřední a hlavní Boží charakteristika. On je svatý, svaté je vše, co dělá, a svatost také vyžaduje od všech, kdo se objevují v jeho přítomnosti. Co to ale znamená být svatý? Význam tohoto slova v sobě zahrnuje tři zásadní prvky. Být svatý znamená být vyčleněný, dále být bez vady, kazu nebo poskvrny a také zářit ohnivým jasem plným slávy a bázně. Máme se podobat Bohu a být vyčleněni coby jeho milovaní, máme být krásní, bez poskvrny a vady a máme před ním svítit a zářit, abychom byli požehnáním i pro svět. Veškerá svatost znamená právě toto: být milovaný, být krásný a být zářící požehnání.

Vyčlenění: Jsme vyvoleni zakusit Boží lásku

Být svatý znamená růst ve vědomí, že Bůh si nás vyvolil a má v nás zalíbení. Jsme svatý lid, vyčleněný k jeho potěše. Jsme milovaní a zakrytí pláštěm jeho smluvního závazku projevovat nám přízeň navzdory tomu, že pocítujeme chtíč nebo hněv, dopouštíme se cizoložství i vražd. Vyvolil si nás v Kristu Ježíši a nemůže nás už odmítnout ani zavrhnout, jako nemůže odmítnout ani zavrhnout svého milovaného Syna.

Svatost není žádný náš úspěch, ale dar od svatého Boha. V oblasti sexuality není nikdo svatý – ať žije v manželství, nebo sám, ať je homosexuál, nebo heterosexuál, anebo žije

v celibátu – ale každý z nás dostal svatost coby dar podobně jako víru. Není to naše dílo, ale Boží dar. Musíme k němu proto přistupovat s bázní a chvěním a přitom si být vědomi, že nemůžeme být zavrženi ani pro svůj hřích a stejně tak ani kvůli němu v nás Bůh nepřestává vidět své milované. Svatost, stejně jako spása, je dar, který musíme postupně odkrývat s bázní a chvěním.

Bez kazu a poskvrny: Jsme oděni do krásy

Být svatý znamená být bez vady, kazu nebo poskvrny. Zlý si přeje, abychom byli sexuálně využiti a pak odvrženi. Máme se tak cítit pošpinění, podvedení a zničení. Boží dar svatosti ale zahrnuje příslib té nejkrásnější poctivosti, kterou nás on zahálí, abychom uchvacovali krásou. Skrze dar svatosti v nás Bůh zvyšuje touhu, aby naši sexualitu nesl úžas a radost. Máme prahnout po prožitcích nahoty a potěšení, osvobodit se od studu a být svatí, dobří a nevinní.

Svatost neznamená, že v tomto životě dosáhneme dokonalosti. Je to touha po vyčlenění (být vyvolený), neposkvrněnosti (být krásný) a po schopnosti zjevovat jeho slávu (být požehnaním). V sexuální oblasti není nikdo dokonalý, avšak Bůh naše chyby, vady a skvrny využívá k tomu, aby v nás zesílil překvapení a úžas i vděčnost za to, že jeho dokonalou lásku nemůže naše nedokonalost zmařit.

Jasný plamen: Povolání být požehnaním

Záměrem Zlého je, aby se sex skrýval v temnotě a potlačoval, aby se o něm nemluvalo a považoval se za cosi nechutného. Adam a Eva prchají před svým Stvořitelem, aby se ukryli a zakryli, a stud pak skrývají za dál se prohlubující pohrdání a znechucení.

Naše sexualita se nemá skrývat ani být předmětem institucionálního pohrdání a systematického umlčování, které znemožňuje prakticky jakoukoli diskusi o sexu v církvi. Jen výjimečně se mluví o radosti ze sexu a stejně tak se mlčí o bolesti z toho, v čem selháváme.

Sexuální hříchy se jen zřídka kdy považují za běžné a stejně tak se nemluví o sexuální radosti jako o vrcholu toho, co chce Bůh svou spásou obnovit. Na sex se přinejlepším pohlíží jako na jednu z velkých výhod manželství, a ne jako na dar pro každého člověka bez ohledu na jeho rodinný stav. Prostě nám scházejí vyjadřovací prostředky i zkušenosti, kterými bychom mohli popsat Boží touhu požehnat sexualitu jako součást všeobecného prožívání lidství. A pokud sexualitu vnímáme jen jako požehnaní v manželství, nepostoupili jsme dosud natolik, abychom chápali, že má být také požehnaním pro všechny lidi, se kterými se den co den setkáváme.

Podstatou sexu je potěšení. Je to důvěrné, výlučné a věrné pouto, které přesahuje všechna slova a ostatní podoby dorozumění, ale stále zůstává v mezích toho, co si naše mysl a tělo dovedou představit a po čem mohou toužit.

Svatost v nás roste tehdy, když se víc a víc poddáváme Božímu volání, abychom mu patřili – byli jeho nádhernou nevěstou – a svou zranitelností zjevovali, jak přitažlivá je jeho nezasloužená, nečekaná a nedostížná láska. Čím víc nás hýřivá a okázalá láska našeho milého uchvacuje, tím víc rosteme ve schopnosti ucho-

vávat jeho slávu a dovolit svému srdci, aby po něm stále silněji toužilo. Podstatou sexu je potěšení. Je to důvěrné, výlučné a věrné pouto, které přesahuje všechna slova a ostatní podoby dorozumění, ale stále zůstává v mezích toho, co si naše mysl a tělo dovedou představit a po čem mohou toužit.

Bůh chce očistit naše tužby a proměnit je svatým pohlcením své lásky. Musíme podstoupit riziko a svou touhu – která je v jeho očích svatá i nečistá – přetvořit v to, co má sex skutečně znamenat: probuzení naší nejhlubší touhy po sjednocení s ním.

Tato kniha vás vybízí, abyste přemýšleli nad tím, co to znamená růst ve svaté touze být milovaný, být krásný a zářit, a také nad tím, jak Bůh naši sexualitu – svatou i porušenou, krásnou i deformovanou – využívá k tomu, aby nás vtáhl hlouběji do své lásky.

1.

Píseň písní: svatá a erotická kniha

Píseň o sexu, nebo o duchovních věcech?

Píseň písní je sbírka navzájem propojených erotických a milostných básní, které zdůrazňují, že sex je dobrý. Nebojí se vzrušovat a lákat, ale také varuje a upozorňuje na nebezpečí. Je to kniha, kterou někteří považovali za nebezpečnou, a tak ji ani nezařazovali do kánonu nebo její četbu nedoporučovali nováčkům v přijímání poselství Písma.

Zdaleka nejčastější způsob, jak knihu číst, je zbavit ji sexuálního obsahu a vidět v ní alegorii Krista a jeho církve. Jako alegorie už pak nemluví o sexu – chraň Bůh! – ale je to duchovní příběh používající smyslný jazyk manželského vztahu. Toto tvrzení předpokládá, že v každé kapitole se dál rozvíjí příběh a ten pak na závěr, jako každá alegorie, vyústí v poučení, které si máme odnést.

Tuto pozici zastává řada bohabojných lidí. My jsme přesvědčení, že se mýlí. Alegorický výklad nejen text připravuje o jeho skutečný význam, ale ještě k tomu z Bible dělá knihu magických poselství, která dokážou rozluštit jen odborníci.

Alegorický výklad nás okrádá o jedno z nejsilnějších poselství, která dnes potřebujeme vnímat: Bůh má sex rád.

Nepochybně žijeme ve světě poblázněném sexem. Je šílený, protože je posedlý médii (televizí, filmy, hudbou, časopisy) a také proto, že sexualita se vlivem pornografie, prostituce, pohlavního zneužívání, obchodování s lidmi, znásilňování a promiskuity naprosto běžně stává předmětem těžkého zneužívání, perverze, pokřivení i násilí. Církev se ale k sexualitě musí postavit jinak, než to dělala doposud, a Píseň písní nám nabízí svěžší a srozumitelný úhel pohledu, jak je možné být smyslný a zároveň svatý.

Naneštěstí proti nám stojí dlouhé dějiny, kdy se o sexualitě v Bibli ani o naši sexualitě neříkala pravda. Lidé dnes své zápasení skrývají a předstírají, že jsou nad erotické bláznění povzneseni, anebo se naopak ke svým bojům přiznávají v blažené nevědomosti o násilné povaze vlastní touhy.

Jako terapeut (Dan) bych moc rád dostal dolar pokaždé, když mi někdo objasňuje svou promiskuitu jako „hledání lásky na špatných místech“. Problémem je, že ze svých selhání člověk viní místopis. „Kdybych místo hospody šel do kostela, nebyl bych v pokušení se s ní vyspat.“ Soudě podle příběhů, které jsem vyslechl o pomýlené sexualitě kněží a pastorů, starších, vedoucích mládeže, sbormistrů, jáhnů i obyčejných věřících, z toho bohužel hospody vycházejí jako bezpečnější prostředí.

Podstata problému je prostá a znepokojující: Každý člověk chodící po této zemi zápasí se sexuálními myšlenkami, pocity a chováním, které jsou v rozporu s láskou a odporují

Církev se k sexualitě musí postavit jinak, než to dělala doposud, a Píseň písní nám nabízí svěžší a srozumitelný úhel pohledu, jak je možné být smyslný a zároveň svatý.

Boží svatosti. Buď můžeme předstírat, že s takovými problémy bojuje jen hrstka lidí a ostatní tyto věci nepokoušejí, anebo otevřeně přiznáme, že celé lidstvo je zapleteno do sexuálních válek, a pokud chceme zůstat lidmi, musíme v nich bojovat.

Jsme přesvědčeni, že sex dokáže naši duši i tělo ovinout chťícem a poškodit je, zároveň ale věříme, že Bůh všehomíra chce naši sexualitu vykoupit a provést v ní revoluční změny, abychom mohli prožívat nespoutanou radost nejen se svým manželem nebo manželkou, ale také ve vztahu k Pánu. Sex není jen záležitost smyslová a tělesná, ale také hluboce osobní a duchovní. Oddělit sexualitu od duchovní roviny proto znamená připravit obě o jejich význam a o vašeň. Svatost není útěk před tělem ani odpor ke smyslovosti.

Píseň písní nás vede k tomu, abychom smyslové svatosti nově porozuměli a nenechali se zmást dvěma tisíciletými křesťanského novoplatónského potlačování erotiky. Do krajnosti vyhnaná cudnost, jako například pověstné zakrývání nohou od piana, které mělo ve viktoriánském období uchránit křehké duše od chťiče, nám nic nepřináší. Píseň písní rozhodně není cudná, zároveň je to ale text diskrétní, poetický a hutný. Probouzí erotické vzrušení, protože je upřímně přesvědčena o tom, že prvotní impuls lásky stojí v protikladu ke smrti.

Budeme k této biblické knize přistupovat ne jako k odvíjející se alegorii, ale jako ke sbírce jednotlivých básní nebo písní. Píseň není uspořádána tak, že by bylo nutné číst nějaký oddíl jako předzvěst jiného. V knize proto budeme vyhledávat témata spojená se sexualitou, a ne číst jednotlivé básně jednu po druhé. Tremper v analytickém oddílu knihy vysvětlí, proč je tento způsob čtení mnohem věrnější s ohledem na původní text. Anglický překlad, který používáme, pochází od Trempera z jeho komentáře na Píseň písní.¹

Vedle toho se na tuto poetickou knihu podíváme s pomocí beletrie, při sledování skupiny smyšlených postav a jejich příběhů. Přejeme si totiž, aby křesťané šli dál než ke změně svých názorů na povahu sexuality, souvisejících zápasů a cest, jak z toho ven. Chceme, aby spolu lidé o sexualitě mluvili uctivě a upřímně, a to i ve společenstvích, nejen při rozhovorech pološeptem, kdy se naplno nepojmenuje, co člověku svazuje srdce nebo kazí radost. Škody v sexuální oblasti vznikají ve vztazích, a proto také uzdravení v této sféře nastane jedině tak, že znovu získáme svou sexualitu ve vztahu k partnerovi i jiným lidem.

Co to znamená? Jak to vypadá? Jen opravdu málo lidí se zamýšlí nad vykoupěnou sexualitou, protože k tomu potřebují schopnost představit si novou budoucnost. Podobně jako science fiction často umí předvídat technologie, které se objeví až o desítky let později, a jejich vznik podněcuje, tak i smyšlený příběh může poukázat na to, co je možné dokázat, když se rozhodneme jít v tomto světě jinou cestou k prožívání vlastní sexuality. S formálním rozbořením Písně písní se proto bude prolínat příběh odehrávající se v malé skupině lidí, kteří se scházejí ke společné četbě Bible. Skupinu tvoří dva páry, jedna nezadaná žena, jeden nezadaný muž a také žena žijící v odloučení od tyranského manžela. Vypravěčem těchto smyšlených kapitol bude Malcolm, šestadvacetiletý nedávný konvertita ke křesťanství, který před obrácením k víře vedl promiskuitní život a ani teď ještě není tak docela přesvědčený o tom, že by křesťané, které dosud poznal, měli nějak výrazně méně problémů než on nebo se chovali o poznání mravněji.

Kde se vzala Píseň?

Poslechněme si prvních několik veršů z Písně písní:

Kéž políbí mě polibkem svých úst!
Vždyť lepší je tvé laskání než víno.
Příjemně voní tvé oleje,
nejčistší olej – tvé jméno.
Proto tě dívky milují.
Táhni mne za sebou! Dáme se v běh.
Král uvedl mě do svých komnat. (1,2–4a)

Co má pro všechno na světě takový text co dělat v Bibli?

Přesně tak reagují už celé věky mnozí lidé, kteří si v Písni přečetli vášnivé projevy touhy bezejmenného muže po tělesné blízkosti s bezejmennou ženou, nebo, jak je tomu ve výše citovaných verších, ženské touhy po muži. A skutečně také církev po značnou část dějin potlačovala přirozený smysl knihy ve prospěch alegorického výkladu.

Píseň písní vznikla ve starozákonní době (nevíme přesně kdy). I když ale byla do kánonu židovských písem zařazena mezi posledními, kolem roku 300 př. Kr., došlo k tomu i tak stovky let před vznikem prvního dochovaného písemného výkladu. První hlas, který zaznívá na podporu náležitého čtení Písně písní, pochází od rabína jménem Akiva (kolem roku 100 n. l.), který nám ohledně této knihy odkázal dva památné výroky. Především prohlásil, že „kdekoli Píseň roztřeseně prozpěvuje po hostincích jako nějaký obyčejný popěvek, ten nemá podíl na budoucím životě“.² Z této věty se dozvídáme dvě věci: lidé chápali, že v Písni se mluví o sexu, a náboženští představitelé dělali, co jen mohli, aby tento význam potlačili. Jako odpověď všem, kdo měli dojem, že by Píseň písní kvůli své smyslnosti ani neměla být v Bibli, pak Akiva říká: „Chraň

Bůh! Nikdo v Izraeli o Písni písní nepochyboval, [a tedy tvrdil,] že neznečišťuje ruce, neboť celý svět není hoden dne, kdy byla Píseň písní dána Izraeli; všechna Písma jsou svatá, Píseň písní je však nejsvětější.“³

Akiva přisoudil Písni významné místo, protože byl přesvědčen, že tato kniha hovoří ne o lásce mezi mužem a ženou, ale o lásce mezi Bohem a jeho lidem. Jinak řečeno, nečetl Píseň písní ve zřejmém, přirozeném významu textu, ale objevoval v ní význam přenesený a chápal ji jako alegorii. Podle tohoto chápání se mužem rozumí Bůh a ženou Izrael. Píseň písní je pak příběh vztahu mezi Bohem a Izraelem. Jestliže má Akiva pravdu, pak je Píseň bezpochyby nejdůvěrnější a nejvášnivější biblický popis Božího vztahu k jeho lidu. Nahlédnout do této smyslné a intimní lásky můžeme v mnoha dalších starozákonních úryvcích (srov. např. Oz 2,14–20), v Bibli však nenajdeme žádnou knihu, která by se na tuto lásku výlučně zaměřovala. Není proto divu, že rabbi Akiva považoval Píseň písní za nejsvětější.

Během následujících sedmnácti set let, tedy až do poloviny 19. století, tento výklad Písně přijímala většina židovských komentátorů. Například targum Písně písní, výkladové převyprávění knihy v aramejštině pocházející z období mezi lety 700 až 900 n. l.,⁴ chápal výše citovaná ženina slova (verše 1,2–4a) jako odkaz na vyjití z Egypta. Dává to smysl, pokud knihu chápeme jako alegorii, neboť žena-Izrael tu prosí muže-Boha, aby ji odvedl do své ložnice (zaslíbené země).

První křesťané tento alegorický výklad od židovských učitelů převzali a přepracovali ho tak, aby odpovídal jejich teologii. Pro prvokřesťanské vykladače se mužem rozuměl Ježíš a ženou pak buď církev, anebo jednotlivý křesťan.

Voničkou myrhy je pro mne můj milý,
spočívá na mých prsou. (1,13)

Tento verš vykládají jako odkaz na Ježíše Krista (vonička myrhy), který propojuje Starý a Nový zákon (symbolicky představované ženskými prsy). Podobně jako u židovských vykladačů byl tento způsob čtení i mezi křesťanskými komentátory oblíben až do poloviny 19. století.

Není těžké pochopit, proč alegorický výklad získal prominentní postavení: zoufale toužíme mít jistotu, že nás Bůh miluje, zato se nám přičí mluvit o vlastní sexualitě. Zmíněná výkladová struktura nabízí možnost vyřešit jak touhu, tak ostych.

Co se to tedy stalo v oné polovině 19. století, že se židovští i křesťanští komentátoři odvrátili od alegorického chápání knihy k výkladu, který v ní nachází milostnou poezii? Podívejme se stručně na důvody stojící v pozadí této změny.

V 19. století začínají a dále se rozvíjejí archeologické výzkumy v Izraeli i širším prostředí Blízkého východu. Prvním impulzem k tomu byla Napoleonova invaze do Egypta. Pohled na pyramidy a další monumentální památky rozvířil představivost Evropanů a ti do této oblasti začali vysílat vědce, což vedlo také k objevům starobylých literárních děl. Mezi nimi byla i milostná poezie a tyto básně se do značné míry podobaly Písní písní, díky čemuž se znovu připomnělo, že tato biblická kniha má co do činění s lidskou láskou.⁵

Vedle objevu starověké milostné poezie pomohla ještě jiná věc: evropských diplomatů v Damašku i jinde se účastnili svatebních slavností významných arabských představitelů a přitom poslouchali také erotické písně, které politikům vzdělaným v Písmu svatém připomínaly Píseň písní. Mnohé skladby opěvovaly tělesnou krásu nevěsty a ženicha podobně jako například Pís 4,1 – 5,1; 5,10–16 a 7,1–10. Tyto zpěvy přitom byly především o svatební noci.

Stále víc tak bylo zřejmé, že Píseň písní není žádná alegorie, ale duchovní výklad na ni byl po celá staletí uměle roubo-

ván. Pochtivé a celistvé zhodnocení knihy dává poznat, že text neobsahuje žádné známky alegorie. Ta ostatně bývá rozpoznatelná na první pohled a vztah mezi jednotlivými prvky příběhu a jejich významem obvykle bývá přímý a nekomplikovaný. Vezměme si například jednu z nejznámějších alegorií vůbec, Poutníkovu cestu od Johna Bunyana. O čem tato kniha pojednává? O muži, který putuje do nebeského města a po cestě naráží na překážky, jako jsou například Hrad pochybností nebo Bažina malomyslnosti. Symbolický význam je zde naprosto zřejmý. O Písní písní ale nic takového neplatí.

Pokud ovšem tato biblická kniha není alegorie, proč ji tímto způsobem a po tak dlouhou dobu četlo tolik inteligentních lidí?

Sebeovládání a jeho limity

Když se ohlédneme zpět z pozice 21. století, zřetelně vidíme, že židovští i křesťanští komentátoři byli hluboce ovlivněni převládající soudobou kulturou (podobně jako jsme jí ovlivněni i my dnes). Zejména na vzdělané náboženské představitele měla zásadní vliv platónská filozofie, která stavěla ducha nad tělo. Její zastánci měli za to, že tělo omezuje duchovní život, a k duchovnímu růstu je proto třeba tělo ignorovat nebo jít ještě dál. Proto jsme také od prvotní církve přes středověk a dál svědky postupného vzestupu celibátního kněžství a mnišského hnutí.

Z pohledu těchto křesťanů není nic tak těsně spojeno s tělem jako právě sex. Zároveň ale podle nich od duchovní formace neodrazuje jen samotný tělesný akt, ale také emoce, které jsou s ním spojené. Sex probouzí silnou touhu zaměřenou ne na Boha, ale na druhého člověka. V sevření vášní tak lze snadno ztratit sebeovládání i rozum.

Tento postoj pak vysvětluje chování mnoha velkých teologů prvotní církve i jejich přístup k výkladu Písně písní. Órigenés (185–253/254), vskutku monumentální postava v oblasti biblického výkladu, provedl Písní totéž, co udělal i na vlastním těle.⁶ Vykastroval se totiž, aby nemohl podléhat sexuálním vznětům, a „odsexualizoval“ také Píseň, když k ní přistupoval jako k popisu vztahu mezi Ježíšem a církví, a ne jako k textu popisujícímu tělesnou důvěrnost mezi mužem a ženou. Jeroným (331–420), další velikán víry, se vždy, když pocítil sexuální vzrušení, vrhal do trnitého křoví, a proto není divu, že také on přijal alegorický výklad Písně písní. V dopise adresovaném své učednici Paule, které vysvětluje, jak má vést svou dceru k četbě Písma, připomíná, že děvče má číst celou Bibli, a dokonce „učit se nazpaměť proroky, heptateuch (prvních sedm knih Starého zákona), knihy Královské a Letopisů i svitky Ezdráše a Ester“, než bude schopná číst Píseň písní. Jinak totiž, „pokud by ji četla na začátku, nepochopila by, že ačkoli je psaná slovy tělesnými, je to svatební píseň o duchovním sňatku. A pokud by toto nepochopila, uškodilo by jí to“.⁷

Přesvědčení, že sex a související vášně stojí v protikladu ke svatosti, pak tyto celibátní vykladače vedlo při komentování Písně písní k přijetí stanoviska, které této knize v podstatě podsouvá docela jiné sdělení než to, které zcela evidentně obsahuje. O mnoho staletí později tento způsob uvažování názorně předvedl John Wesley (1703–1791), zakladatel metodistické církve, když prohlásil: „Popis ženicha a nevěsty je takové povahy, že vztahovat ho na Šalomouna a faraonovu dceru by nebylo slušné. Pokud bychom je označili mnohými z uvedených výrazů a popisů, působilo by to absurdně a obhludně. Z toho pak vyplývá, že tuto knihu musíme chápat alegoricky, ve vztahu k duchovní lásce a manželství mezi Kristem a jeho církví.“⁸

Neviditelná kniha

Dnes bychom vědecký komentář, který by k Písni písní přistupoval jako k alegorii po vzoru Akivy, targumu, Órigena, Jeronýma nebo Wesleyho, hledali v křesťanském (protestantském i katolickém) nebo židovském prostředí marně. Přesto se i v současnosti sexuální význam této biblické knihy v církvi tak či onak často potlačuje. Někteří kazatelé ji stále vykládají jako alegorii vztahu mezi Ježíšem a křesťanem, přičemž ignorují její poselství týkající se sexu. Většinou se ovšem s Písni vyrovnávají tak, že ji docela ignorují. Kdy naposledy jste slyšeli nějaké kázání, které by se jí věnovalo? Možná se z ní četlo při svatbě, soustředěný zájem o Píseň písní ale v našich kostelích i biblických studijních skupinách chybí.

Dokonce mi jednou kvůli tomu, že jsem si vybral úryvek z Písne písní, zrušili pozvání kázat při bohoslužbě (Tremper). Pastor o tom sice dopředu věděl, protože mě pozval na svátek sv. Valentina, ale když se o tom doslechli ve farní radě, přinutili duchovního pozvánku zrušit. Zjevně jsou některé části Písma svatého příliš radikální na to, aby se podle nich dalo kázat.

Takový přístup ovšem není jen zbabělý, ale také nebezpečný. Pokud Píseň písní z Bible prakticky odstraníme – tím, že ji nebudeme číst, učit o ní nebo podle ní kázat –, připravujeme se o možnost zaslechnout jasné Boží poselství o sexu, přičemž sexualita je významnou oblastí lidského života, která ale zároveň působí velké zmatky.

Pokud tedy Píseň písní není alegorie, ale sbírka erotických a milostných básní, mluví se v ní jen o lidské sexualitě a jen okrajově nebo vůbec o vztahu k Bohu? Ani náhodou! Zásadním přesvědčením, které chceme v celé knize zkoumat, je názor, že sex je okno vedoucí do Božího srdce, okno nezkalené a prosté, i když to, jak svou sexualitu prožíváme, bývá obvykle potřísněno a poznamenáno pozůstatky pádu.

Není těžké pochopit, proč je pro někoho snazší chápat Píseň písní výhradně v duchovním, anebo naopak výhradně v tělesném významu. Kniha sama i naše životní zkušenost jsou

*Pokud Píseň písní
z Bible prakticky
odstraníme,
připravujeme se
o možnost zaslechnout
jasné Boží poselství
o sexu.*

pak mnohem méně komplikované. To, co je viditelné, ovšem odhaluje povahu toho, co je neviditelné. Pavel v Ř 1,20 prohlašuje, že věci viditelné dávají poznat neviditelné Boží charakteristiky, a důsledky tohoto tvrzení jsou ohromující. Co z toho vyplývá pro vztah k ženskému tělu? A k mužskému? Co pro jejich spojení a vyvrcholení? Vzestup a pokles

hormonů před pohlavním aktem, během něj a po něm? Nutí nás to klást si otázku: Jaký cíl vtiskl Bůh sexu? Přinejmenším lze říct, že mezi potěšením a transcendentnem není až takový rozdíl, jak by se mohlo zdát.

Lidé se dnes mýlí buď v tom, že od sebe sexualitu a svatost oddělují hlubokou propastí, anebo je naopak spojují v panteistické, imanentní jednotě. Církev často ze sexuality dělá neduchovní záležitost, a svět zase pohlavní styk zaměňuje s duchovním prožitkem. Musíme najít způsob, jak propojit jedinečnost vlastního těla a ducha, a tak toto spojení zažít ne jako ztrátu jednoho nebo druhého, ale jako naplnění obou.

Drama, anebo sbírka?

Jak jsme už zmínili, výklad Písně písní se posunul od představy, že se jedná o alegorii, směrem k názoru, že jde o milostnou poezii. Z toho přirozeně vyplývá další otázka: Jaký druh milostné poezie to je? Je to poetické drama, které předkládá jedi-

ný příběh, anebo je to sbírka různých milostných básní podobná žalmům?

Někteří čtenáři se mylně domnívají, že Píseň písní je drama. Jinak řečeno, že vypráví jeden příběh. Cílem jejich výkladu je pak tento děj objevit a popsat. Slabost tohoto přístupu dosvědčují nejrozmanitější příběhy, se kterými různí komentátoři přišli. Zastánci tohoto přístupu se přitom neshodnou dokonce ani na tom, zda hlavní postavy vystupující v knize jsou dvě, anebo tři.

Výklad postavený na dvou osobách vypadá na první pohled slibně, neboť kniha skutečně působí dojmem, že v ní vystupuje a jedná jeden neznámý muž a jedna neznámá žena. Muž bývá někdy identifikován jako Šalomoun (zmiňuje se v 1,1,5; 3,7 a 8,11) a žena jako Šulamítka (srov. 6,13). I když má přístup postavený na dvou vystupujících různé varianty, zápletka obvykle sleduje cestu jejich vztahu od namlouvání přes svatbu a líbánky až ke konfliktu a opětovnému usmíření.

Jiní čtenáři ovšem v knize objevují tři hlavní postavy. Tvrdí, že zde po boku ženy ve skutečnosti vystupují dva muži: král a pastýř. Tento přístup tak do děje vnáší zajímavý obrat, milostný trojúhelník. Také zde pak mezi komentátory existuje bezpočet variant, hlavní zápletku ovšem vždy představuje vilného krále, který se snaží odvést nevinnou venkovskou dívku proti její vůli do svého harému. Ona ovšem zůstává ctnostná a uchová si lásku ke svému pastýři.

To vše tvoří námět na zajímavé čtení rodící se ovšem ze snahy najít příběh tam, kde žádný není. Skutečnost, že zastánci narativního čtení se neshodnou ani na tom, zda v dramatu vystupují dvě anebo tři hlavní postavy, je dokladem toho, že z básní chtějí vyčíst příběh, a nikoli že objevili příběh zamýšlený autorem.

My se v této knize budeme Písní zabývat jako sbírkou milostné poezie, a ne jako jedinou básní obsahující souvislý příběh. Budeme zkoumat jednotlivá témata, zaměříme se na jejich půso-

bivé a smyslné obrazy a citlivě budeme vnímat básnické popisy emocí. Píseň písni je sbírka asi dvaceti básní, které jsou beze všech pochyb na sobě nezávislé. Přesto ale mezi nimi existuje jistá literární (nikoli narativní) souvislost. V celé knize promlouvá muž a žena. Nejsou označeni jako konkrétní osoby (o tom podrobněji dále), avšak jejich hlasy (společně s podpůrným sborem, často nazývaným „jeruzalémské dcery“) dodávají celé knize jistou konzistentní podobu. Není to přitom tak, že by další básně přidávaly nové postavy. Různé básně spíš pojednávají o stejných postavách, nevyprávějí však jeden příběh.

Dalšími prvky, které Písni dodávají vnitřní koherenci, jsou dva refrény opakované v celé knize. Na dvou místech žena říká: „Jeho levice je pod mou hlavou, jeho pravice mě objímá“ (2,6; 8,3) a třikrát pak pronese: „Zapřísahám vás, jeruzalémské dcery, při gazelách a při polních laních: nebuďte a nezburcujte lásku, dokud nebude chtít sama“ (2,7; 3,5; 8,4). Jak tento prvek, tak mnohé další charakteristiky vzbuzují dojem, že tyto rozmanité písně do sebe vzájemně zapadají a tvoří píseň jedinou. Snad i to je důvod, proč je kniha ve svém prvním verši označena jako „Píseň písni“.

Tento přístup pak vysvětluje, proč budeme jednotlivé básně probírat ne podle pořadí, v jakém se v textu vyskytují, ale podle hlavních témat, a budeme se ptát, jak tato témata ovlivňují naše vnímání, pocity a chování v oblasti sexuality a duchovního života. V první řadě ale prozkoumáme hlavní poselství, které kniha svým čtenářům nabízí. Píseň písni je především oslavou sexuality.

Většina básní zaznamenaných v Písni opěvuje sex. Povšimněme si, že tyto básně oslavují právě potěšení plynoucí ze sexu, a ne lásku. To pochopitelně neznamená, že tělesná důvěrnost, kterou muž a žena v této knize prožívají a po které touží, z lásky nepovstává: to by nebyla pravda. Až na jedinou pozoruhodnou výjimku (srov. 8,5–7) se ovšem tato láska proje-

vuje jako touha po tělesném dotyku. V následujících kapitolách se budeme zabývat básněmi, které vyjadřují touhu (kap. 4), popisují tělesnou krásu (kap. 7), zobrazují sexuální výjevy (kap. 10) i opěvují slávu sexu (kap. 16).

*Píseň písní je
především oslavou
sexuality.*

I když tím zdaleka nejdůležitějším poselstvím knihy je oslava sexuality, upozornit musíme také na zásadní vedlejší téma. Sex je věc tak nádherná, že by bylo nebezpečné oddat se sexuálnímu vztahu impulzivně a předčasně. Některé básně proto obsahují i varování, že tento nádherný dar doprovází také nebezpečí, a proto je třeba s ním nakládat opatrně. Těmto zápasům v sexuální oblasti se budeme věnovat v kapitolách 12 a 13.

Kdo jsou hlavní postavy?

Ještě předtím, než se pustíme do dalších kapitol, je důležité přesně určit, kdo je oním mužem a kdo ženou z těchto básní. Možná vás překvapí, že jste to vy. Dovolte malé vysvětlení.

Muž a žena z Písně písní záměrně nepředstavují nějaké konkrétní postavy, takže se s nimi může identifikovat každý manželský pár, aby si ze vzájemně vyměňovaných smyslných slov mohl odnést inspiraci do vlastního života. Jinak řečeno, Píseň písní se v tomto ohledu do značné míry podobá knize Žalmů. Ačkoli totiž dokážeme identifikovat autora některých žalmů už z nadpisu (jako například Ž 51, kde se takto zmiňuje David), žalm samotný je sepsán v první osobě.

Smiluj se nade mnou, Bože,
pro milosrdenství svoje,
pro své velké slitování
zahlaď moje nevěrnosti. (Ž 51,3)

Povšimněme si, že David tu nepopisuje konkrétní situaci, která ho k sepsání žalmu inspirovala (titulek zmiňuje jeho cizoložství s Bat-šebou). Dává tím najevo, že si nechce připomínat svůj prožitek, ale spíše složit modlitbu pro všechny další, kdo se v budoucnu ocitnou v podobné, byť ne totožné situaci.

Stejně působí také Píseň písní. Básník tu bezpochyby zaznamenává vlastní pocity, činí to ale tak, aby se s nimi mohl identifikovat také čtenář a aby se z nich poučil.

Co ale se Šalomounem a Šulamítkou? Už jsme zmínili, že jak biblický král, tak žena označená jako Šulamítka se v knize zmiňují, i když ne zrovna často. Nemáme tedy dvě hlavní postavy, muže a ženu, ztotožnit s nimi?

Ne, to rozhodně ne. Hrají tu docela odlišnou úlohu. Šulamítka se v knize zmiňuje jen jedenkrát. Šalomoun sice víckrát, nic ale sám neříká, zato se mluví o něm. Má také v knize několik různých rolí. Jediná podstatná zmínka o něm se nachází ve verši 3,5, kde má jeho svatba pozvednout slávu manželství, a pak v 8,11, kde slouží jako příklad člověka pokoušejícího se lásku si koupit.

S vědomím výše řečeného stojí za povšimnutí, že Šulamítka je ženská podoba jména Šalomoun (které v hebrejštině zní *Šelómó*) a oba tvary mají základ v hebrejském slově *šálóm*, které znamená mimo jiné „pokoj, mír“ nebo „spokojenost“. Snad nám má někde v podvědomí znít představa, že spojení Šalomouna se Šulamítkou vede ke spokojenosti. Ta je důsledkem tělesné důvěrnosti a nakonec i pointou básně uvedené v 8,8–10 (zabývat se jí budeme v kap. 16).

Podstatné tedy je, že manželské páry mohou mít ze společné četby této knihy užitek a manželé se mohou vžívat do literárních postav muže a ženy z Písně písní.